

KÖZMŰVELŐDÉS.

Az erdélyi róm. kath. irodalmi társulat heti közlönye.

MEGJELENIK MINDEN SZOMBATON.

Előfizetési díj:

Egész évre	4 frt.
Félévre	2 „
Negyedévre	1 „

A társulat minden rendű tagjai
a lapot tagdíjajkért kapják.

Ugy a lap szellemi részét illető cikkeik,
mint az előfizetési pénzek a „Közművelő-
dés” szerkesztőségének Gyulafehérvárra a
várhoz küldendők.

A német nyelv a gymnasiumokban.*)

I.

Napjainkban alig létezik tárgy, mely képes volna a szellemeket élénkebben foglalkoztatni és a kedély-állapotokat annyira felizgatni, mint a véderő-javaslat tárgyalása és gróf Osáky Albin közoktatásügyi miniszternek a német nyelv tanítására vonatkozó rendelete.**)

S ha kérdezzük, hogy tulajdonképen honnan ered most ezen általános izgatottság, ezen felhevült kedélyállapot? kis utángondolás mellett könnyen megtalálhatjuk erre a biztos feleletet.

Az ezen két vitatárgy miatt majdnem az ingerültségig fokozódott kedélyállapot csupán onnan származik, hogy sokan ez alkalommal a tárgyat a személyitől nem csak nem akarják megkülönböztetni, hanem ellenkezőleg ezeket összevegyítvén, a személyi ellenszenv miatt hajlandók a tárgyi hasznot feláldozni.

Nem céluunk politizálni, a véderő-javaslatot kritikai bonczkés alá venni; nem, mert erről úgy is fogunk a napilapokban még eleget olvashatni tisztelt olvasóink.

Mi ugyan nem tartjuk kicsinységnek e fontos kérdést, sőt ellenkezőleg messzeható erőt és hatást tulajdonitunk e tárgynak, de nem szólunk hozzá, mert meg vagyunk győződve, hogy ezen alkalommal is szónak is egy lesz a vége — a szavazásnál az: igen!

Egészen másképen áll az ügy a német nyelv oktatása körül; az nem törv. javaslat, hanem egy már öt évvel ezelőtt hozott és szentesített törvénynek érvényesítésére vonatkozó rendelet, melyet töb-

ben megtámadtak, — ehhez már hozzászólhatunk; ehhez kell hozzászólnunk. A napilapok — az országgyűlési tárgyalások alapján — szoros összeköttetésbe hozzák a véderő-javaslatot a német nyelv tanítás iránt kiadott ministeri rendelettel. Ezt elég hibásan teszik; mert a kettő egyáltalában nem áll összeköttetésben, hanem itt csak az áll, hogy az egyik, t. i. a nyelvtanításról szóló rendelet lelkiismeretes teljesítése a másiknak, t. i. a véderő-törvény alá eső egyéneknek legnagyobb hasznára lehet. — Ez az egész összefüggés a kettő közt; mást mint ezt az összefüggést csak erőszakosan lehet kihozni, de bebizonyítani nem.

Hogy tehát ne essünk mi is azon lényeges és igen káros hibába, melybe számosan estek, állítsuk a dolgot úgy szemünk elé, a miat az valóban van; ez ugyanis ezen alkalommal fölülte szükséges, mert a téves felfogás által elhomályosított nézet csak elmérgesíti a kedélyeket és árthat a legjobb szándék és czélnek.

Hogy pedig minél tisztábban és határozottabban szemünk elé állithassuk ezen két vitás ügynek valódi alakját, öntsük azokat két kérdés formájába, melyeknek elseje így hangzik: „Elesik-e a véderőről szóló javaslat akkor, ha gymnasiumainkban a német nyelvet ezután nem a rendelet értelmében tanítják, vagyis függ-e a véderő-javaslat törvényre való emelése a német nyelv tanítása vagy nem tanításától?”

Erre más felelet nem lehetséges, mint az, hogy a kérdéses javaslat nem függ a német nyelvtanítástól, mert akár tanítják a német nyelvet, akár nem — a véderő javaslat akár változatlanul, akár megváltoztatva törvényt fog válni, mert minden körülmény azt mutatja, hogy meg fogják szavazni azt.

A második kérdés pedig így szól: „Ha a véderő-törvény életbe lép, hasznára, vagy kárára lesz-e a német nyelv ismerete ifjainknak?”

*) Közzöljük e cikket szabad tért nyitva a véleménynyilvánításnak. Szerk.

**) L. a Közművelődés 2. számát, hol e rendelet egész terjedelmében olvasható.

Erre ismét más felelet nem adható, mint az, hogy föltétlenül hasznára lesz; kárára pedig nem lehet.

Hazánk gyermekei most is épen úgy szeretik lángoló szívből, teljes és egész lélekből anyaföldünket, mint régebben is szerették azt a hős hazafiak;*) — alaptalan gyanúsítás volna tehát az összes ifju nemzedékre nézve, hogyha róluk feltennők azon képzetelenséget, hogy a német nyelv ismerete és használata képes volna őket elidegeníteni Isten legszebb országa iránti szeretetétől. — Tehát germanizálástól félni kislelkűség volna.

Azt hisszük, hogy eléggé tisztán mutattuk ki e két vitás tárgy eredetének egymástól való függetlenségét, és eléggé világosan tüntettük fel azt, hogy a ministeri rendelet teljesítése országunknak nem csak kárára nem válhat, hanem ellenkezőleg az ifjoknak nagy javára, hasznára leszen; mert határozottan állíthatjuk, hogy gróf Csáky Albin rendeletét Magyarország összes tanuló ifjusága érdekében bocsátotta ki. Mert ezen rendelet nem kíván egyebet, mint azt, hogy már a közép-iskola nyújtson alkalmat ifjainknak elsajátítani azon nyelvet, melyre mindenütt, az élet legkülönbözőbb pályáin — a politikai pályán épen úgy, mint a tanteremben, a hivatalszobákban úgy, mint a műszaki szolgálatban, a hadseregben nem kevésbé, mint az üzleti működések terén — szükségök volt eddig és leendő után is. — Gróf Csáky rendeletere nem kíván újat, hisz már az 1883-ik évi középiskolai törvény fölvetta a német nyelvet a középiskola kötelező tantárgyai közé, mely mindenesetre bölcsen és helyesen történt; mert elvitázhatatlan az, hogy okvetlenül szükséges művelt emberre nézve, hogy a hazai nyelven kívül egy idegen élő nyelvet is tudjon. Ezen nézet ellen még nem szólt fel senki sem; nem is szólalhat fel egyetlen okos ember sem.

Előáll tehát most azon kérdés, hogy ránk nézve a magyar hazai nyelven kívül, valjon melyik volna azon élő nyelv, mely mint második nyelv a legégetőbb szükségnek a legtöbb gyakorlati haszonnal legjobban megfeleljene?**)

Ha a mostan élő összes nyelveket alphabet sorban is feltüntetnők itt, bizonyára csak azon végmegállapodáshoz jutnánk, hogy csak a francia, angol és német nyelvek azok, melyek mint az egész világon legelterjedtebb nyelvek, általában szellemi és anyagi hasznot nyújthatnak.

*) Az 1848-9-ki hősök majdnem mind beszéltek németül. Maga Petőfy nagyrabecsülte a német nyelv ismeretét.

**) Reméljük, hogy ezen alkalomból nem fog nyelvészeti párbaj keletkezni, a mint az hajdanában — történt volt.

Ez oly igazság, hogy komolyan gondolkodó ember e fölött vitába nem is bocsátkozzék. — Ennek megállapítása után válaszunk most már ezen három nyelv közül azt a nyelvet, mely a mi viszonyainknak leginkább megfelelhet.

Ezen választást nem szabad elhamarkodni; nem szabad egyéni rokon vagy ellenszenvből kiindulva tenni meg a választást talán az ifju nemzedék kárára!

Hisz, az ifjuság úgy is életének nagy részét az iskolapadokban tölti; tehát lelkiismeretlenség volna, haszontalan dolgok kedvéért feláldozni ifjaiaknak legszebb napjait. Kényes tehát ez ügy, — hanem azért csak rajta, nézzük azt meg közelebbről.

Általánosan elterjedt nézet az, — s nem minden igaz ok nélkül, hogy az ifjak a középiskolában idegen nyelvet, de általában nyelvet, nem tanulhatnak meg, s hogy a nyelvtanulásból keletkező eredmény soha sem áll arányban a reá fordított idővel, s hogy egyszóval az eredmény a nyelvekre nézve általában nem kielégítő.

Itt meg kell jegyeznünk, hogy ezen sajnós eredménytelenséget sem az ifjak szellemi gyenge tehetségében, sem a tanerők hanyagságában nem kell keresnünk, hanem keresnünk kell azt a célnak meg nem felelő tankönyvekben, a rossz módszerben és még más körülményekben, melyekről jövő alkalommal fogunk szólni.

Ezen megjegyzésünk után, térjünk vissza a feltejt kérdés megoldásához, kérdezvén: a fennemlített három világnyelv közül melyiket válasszuk, hogy annak megtanulásából minél több hasznot merithessünk? — nem egyesekre, hanem honpolgáraink összességére nézve!

Bizonyára kívánatos volna, hogy ifjaink az angol és a francia nyelvet elsajátítsák, hogy e két nyelven irt tudományos műveket kultu. alis czélból használhassák, de kötelező tantárggyá tenni azokat gymnasiumainkban még sem volna czélszerű, mert a közéletben nagy hasznát itthon nem vehetné ifjuságunk és jövőbeli nemzedékünk sem.

Franciaországba vagy Angolhonba kevés magyar ifju jut, főképen a végett, hogy ott letelepedjék és ott új hazát keressen.

A kivételes esetek nem lehetnek mérvadók.

Ezen világosan előttünk fekvő tényből könnyen kiviláglík, hogy a nevezett három nyelv közül csak is a német lehet az, melynek ismerete*) hazánkban

*) A nyelv ismerete alatt nem értjük csak a folyékony beszédet, hanem legalább az olvasottnak teljes megértését és a legszükségesebbnek szóbeli kifejezhetését.

általában nagy szellemi és anyagi haszonnal jár; mert több mint hatvan milliónyi german elem képezi szomszédságunkat, százféle viszonynak és összekötésnek szálai vonulnak hazánkból a német szomszéd-országokba és onnan pedig vissza hozzánk.

Ennélfogva sem lehetséges, sem kívánatos nem volna mindezen viszonyokat felbontani, mindezen összekötéseket szét tépni, magunkat kínai fal által elzárni a német irodalom és tudomány s a német nemzetel eddig fentartott forgalom elől. Meg nem czáfolható igazság tehát az, hogy a német nyelv ismerete hazánkban valamint eddig, ugy ezentul is hasznos mind azokra nézve, kik nem mint az erdő madarai csak egyféle, átörökölt hangon kívánnak megszólalni, hanem a műveltség követelményeinek megfelelően, saját anyanyelvükön kívül még más hangokon is akarnak embertársaikkal értekezni.

De legyen ez alkalomra ennyi elég.

A ministeri rendelet fontossága mellett szóló más érveket leszek bátor majd következő számunkban bemutatni.

Dr. Cserni Béla.

Budavár török kézre jutása és visszavétele.

Irta: **Nyers Károly.**

(Folytatás.)

E központból most már megkezdte a török lassu, tervszerű következetességgel az egész ország meghódítását. — A folyó vízüregeket mos a part aljában, a part aztán elvesztvén támpontját, saját sulyánál fogva a vízbe zuhan; ez a minta lebegtetett a török szeme előtt lassu hódító rendszerének alkalmazásakor. A török ugyanis, ha valamely várost hatalmába akart keríteni, előbb vidékét pusztította el s így annak életerét kiszivattyuzván, maga a város is elfonyadt gyümölcsként hullott ölébe. S e rendszerével annál hamarabb célhoz jutott, annál hamarabb elpusztíthatott egyes vidékeket s keríthetett hatalmába egész országokat, ha megerősített városok, mint éppen hazánkban is, csekély számban voltak s még ezek is idegen elemekből állottak, melyek a környéken levő falvak — nálunk magyar — elemeit keblükből kizárták, minél fogva a városok fölfrissítő új erőt nem szívhattak föl magukba, a falvak pedig a városok védelmére nem támaszkodhatván, amazokkal együtt pusztultak.

S tulajdonkép e rendszer foglalta magában a veszély magvát, mert bár a mohácsi csata 200 ezernél több magyarnak elpusztulását eredményezte s egyéb károkat is okozott, mindazáltal e nagymérvű veszteséget útohatásaival együtt egy-két emberöltő alatt valahogy kilábolta volna hazánk, ha most ennek nyomába egy folyton dúló harcz nem lép, mely egész vidékek lakosságát kiölvén, az előbb dus területek pusztákká változtak. — A török nem törekedett arra soha, hogy a leigázott országokban a polgárok boldogságát, anyagi jólétét emelje, ha másért nem, leg-

alább, hogy a nagy adókat azok könnyebben leróhassák, pusztán csak zsákmánynak tekintette az országot, azonkívül még a basáknak is volt rá gondjuk, hogy sa'át zsákmányszomjuk se maradjon kielégítetlen. A basák legyetlenkedéseikkel, zsarolásaikkal egész vidékeket örökös rettegésben tartottak, a népet folytonosan üldözték s minden módon keserítették. Az akkori állapotok illusztrálására csak azt az egyet hozom fel, hogy a száguldó török csapatok akárhányszor megengedték maguknak azt a vad, minden emberi érzés hiányára valló mulatságot, hogy gulya közé nőket kevertek s őket a megvadult állatokkal együtt addig kergették, míg agyon nem tapostattak! S a szerencsétlen áldozatokat szülei, testvérei nem viszusztalásul szabadon még csak meg sem sirathatták! Nem csudálkozhatunk tehát, ha olvassuk, hogy azon időben „a törökök dühének megtörésére mind Német-, mind Magyarországon naponkint többször harangszó intette imára a híveket.“ — E szomorú sors jutott osztályrészül hazánknak; azért a magyar ezen mostoha korszakban soha sem pihentethette kardját, folyton hazája, tűzhelye védelmezésére volt utalva, mely körülmény míg egyrészt a honfieriények sarjadására bő alkalmat nyújtott, addig másrészt az erkölcsök elvadásulását, s a nemzetnek a kultúra terén a nyugoti szomszéd népektől elmaradását is maga után vonta.

A magyar szívós kitartása, életrevalósága, hazaszere-tete kemény tűzpróbára volt téve a pusztulás e szomorú korszakában, mikor a Rákosnak „magyar csonton folyt a vize s magyar könyvtől — volt — sós az ize,“ és a nemzet e tűzpróbát minden tekintetben kiállotta. — Magyarország elbukása előtt a kereszténység paizsa volt; többször fölfogta a csapásokat, melyeket a tatárok és törökök a nyugoti keresztény világra szándékoztak mérni. Aeneas Sylvius, ki II. Pius néven római pápa lett, mikor még III. Frigyes német császár udvarában tartózkodott,¹⁾ azt hagyta hátra írva hazánkról, hogy: „Magyarország eddig az egész kereszténység paizsa volt, s annak harczai alatt mi henye bátorságban élheténk.“²⁾ De a magyar nemzet elbukása után másfél századon át tartott szenvedő állapotában is missiót teljesített, lekötve tartotta a török erejét. Ezt el kell ismernie a külföldnek. Elismerte már gr. Mansfeld Károly is, a magyar hadaknak 1595-ben Németalföldről behívott fővezére, ki mint Illésházy István nádor írja „a németeknek sokszor elikbe adta, hogy ne legyenek hálátlanok a magyaroknak, kik sok és nagy országokat elfogyatták magokkal egyetemben a kereszténység mellett; és a török a németeket rég kiüzte volna az országból, ha a magyarok nem lettek volna.“³⁾

Azonban hazánk, mikor egén a legsötétebb fellegek borongtak, sem adta föl a reményt, hogy fővárosát a török kezétől még kiragadhatja s megszabadulhat nyomasz-tó helyzetéből: e reményének megvalósítását, habár egyelőre sikertelenül, többször meg is kísérlette.⁴⁾

1) Aeneas Sylvius 1443-tól 1455-ig tartózkodott III. Frigyes udvarában.

2) Aeneas Sylvius levele Praynál. Annal. III. 230.

3) Dr. Kerékgyártó Arpádnál: Magy. o. tört. II. r. 162. l.

4) Buda visszafoglalására tett kísérletek:

a) 1542. júl. közepén Brandenburi György 80 ezer emberrel szállotta meg Budát, azonban a vezér fonák intézkedése miatt a vállalat eredménytelen maradt. Maga Ferdinánd is a vezért okolja bátyjának V. Károly

E sikertelen kísérletek nem lohasztották le a derék hazafiak buzgalmát, a sisyphusi munka nem fárasztotta ki őket, mert, midőn apróbb csatáikat vívták is, folyton szemük előtt lebegett, a nagy cél, mely után egyenlő kitartással törekedtek; a török erejének folytonos gyöngítésével hitték, hogy el is érik azt; s e törekvésükben azért is voltak oly fáradhatatlanok, mert bizony re nélték, hogy Budával a hódoltság szintén meg fog szabadulni a török kényuri hatalom alól. E cél elérhetésére a viszonyok is kedvezően kezdtek alakulni.

A török uralom hanyatlásának jelei II. Szolimán halála után mind sürűbben kezdtek mutatkozni, a török félhold fénye ekkor kezdett elhomályosodni. Bekövetkezett az időpont, melyben e büszke mondás: „Egy ur van az égben, egy legyen a földön is” teljesen natálytalanná vált. Ennek daczára a törökben ismét föllobbant a harcias szellem tüze s hanyatlását föl nem ismerve, meg akarta kísérteni e ábrándot megvalósítani. IV. Mühamed szultán vezére, a döllyfős Kara Misztafi, vállalkozott erre; ez akart egy nyugoti kalifaságot alapítani s Bécs-et annak központjává, magát pedig a nyugoti ozmán birodalom fejévé tenni. Bécs alatt azonban meg kellett győződnie nagyra-törő szándoka kivihetlenségéről s tapintatlni volt kénytelen, hogy merész tervével elkésett, mert már a keresztények hadi tudományza az ozmánokéval nemcsak megmérkőzik, de azt fölül is mulja. — Ugyanekkor pedig a keresztényvilág szame előtt föllebent a fátyol s éle s körvonalakban láthatta a gyöngé alapra fektetett Törökország roskadozását. — Bécs alatt 60 ezer ozmán lelte halálát; ily nagy embervesztesség számottevő körülmény, nagy csapás, mit a török is észrevett és annyira megérezett, hogy mikor Bécsben a félholdat már a kereszt helyébe akará tűzni, karja aláhanyatlott, kevéssel utóbb pedig Budán a másfél század előtt feltűzött félholdat sem volt képes tovább fentartani, — lezuhant ez, hogy a kereszt foglalja el ott méltó helyét.

A bécsi fényes győzelem képezte azon lavina magvát, mely nőtton-növe 10 év alatt a török uralmat Magyarországon teljesen maga alá temette. — Egymásután kerültek vissza a kisebb nagyobb fontosságú várak, köztük 1685 aug. 19-én Érsekújvár. Ugyilátszott, a szerencse teljesen bucsut vett a török fegyverektől. Az érsekújvári

császárnak irt levelében, midőn azt mondja: „Sem fegyveres népben, sem hadi készletekben nem volt hiány; egyet nélkülözött, jó agyvelőt, mely helyesen vezérelje”. (Frankl Vilmosnál: Magy. nemz. tört. III. 33).

b) 1598. Schwarzenberg Adolf és Pálffy Miklós tettek kísérletet Buda visszafoglalására, azonban a prágai haditanács engedélye erre későn jövéni meg, csak oct. 5-én szállhattak meg a várat; a nem sokára beállott esőzések miatt nov. 3-án vissza kellett vonulniok.

c) 1599. ápr. 17-én hajnalban Pálffy és Nádasdy 8000 emberrel lepték meg Budát; de a csel nem sikerült.

d) 1902-ben Rösswurm csász. fővezér szállotta meg Budát, azonban az ellenség megvesztegette s árulását hallatlan könnyelműséggel akarta pálistolni. Mialatt ugyanis katonái a várat ostromolták, ő tisztársaival sátorában kártyázott s a kártyázást még akkor sem hagyta abban, mikor hírül hozták neki, hogy emberei nagy veszélyben vannak, csak a játék végeztével tett némi intézkedést. Ezért Prágában 1604-ben lefejeztették.

e) 1684-ben Károly lotharingiai herceg 34 ezer emberrel vette ostrom alá a várat; de az ostromműveletek a vezérek széthuzása, eleséghiánya s a táborban kiütött járványos betegségek miatt sikertelenek maradtak.

pasa is ezen sejtelmének adott kitejezést, midőn bánatosan e szavak kíséretében tette le fegyverét: „Nincs többé szerencsénk a hitetlenek ellen. Allah, légy irgalmas a mozlimeknek.”

A török a viszonyok ily alakulása következtében bekeajánlatokat tett a bécsi udvarnál, de az eddigi sikerek reményt nyujtván a diadalnak folytathatására, az ajánlatok nem fogadtattak el. Thököly Imrének is megrendült a törökbe vetett bizalma, Szirmay István követét Bécsbe küldte békét kérni, maga pedig Szobieszkyt kérte föl, hogy legyen közbenjáró a császárnál s ugyanekkor a nagyváradi pasánál is segélyt sürgetett. Thököly abban a hitben, hogy a török mit sem tud az ő Leopoldnál tett lépéseiről, személyesen ment el Nagyváradra, itt azonban nem várt fogadtatásra talált. Ibrahim szerdár ugyanis Thököly ingadozásáról értesülvén s talán evvel Leopoldnak is kedvezni akarván, őt 1685. oct. 4-én elfogatta s vasra verve Nándorfejérvárra küldte.⁵⁾ Ez nagyon elhibázott sakkhuzás volt a töröktől, melylyel csak siettette veszni indult ügyének végleges bukását. A szerdár ezen tapintatlan eljárása miatt ugyanis Thökölynek az 1514-iki keresztesektől kuruczoknak (crux, kereszt) nevezett párthivei, köztük Deák Ferencz, Szücs János kapitányok, az öreg Petróczy, Petneházy eredes, megboszankodva tömegesen hatgátak el a szövetséges törököt, minek az lett az eredménye, hogy több város, mint Kassa, Ónod, Szolnok stb. visszafoglalásánál az előbb ellenséges kuruczok a keresztény táborban harcolva, jelentékeny tényezők lettek azo visszavételében.

Ezek voltak az 1686. évnék diadalt jelentő előfutárai.

De egyéb előkészületek is megtették arra nézve, hogy az 1686-ra szándokba vett hadi művelet ne jusson az előbbi kísérletek sorsára, hanem előreláthatólag biztosítsák a keresztény fegyvereknek a győzelem amaz élet-halál harcban, mely hivatva lesz eldönteni, hogy továbbra is a török zsarnokoskodjék-e Magyarországon s fenyege-e a nyugot békéjét, vagy visszanyerje a magyar hazáját s megszabaduljon a keresztény világ a régóta fenyegető veszélytől.

I Lipót a nagybrandburgi választó fejedelemmel, Frigyes-Filomossal husz évi fegyverszünetet kötött s ez 8000 főből álló segélyhadat ajánlván föl, azt is kieszközölte, hogy Lengyelország 1686 május havában Oroszországgal örök békét kötött, Oroszországot pedig rábirta, hogy az u. n. szt. szövetségbe lépjen, minek következtében Szobieszkzi is nagyobb erőt vethetett a török ellenébe. Velenncze szintén a szövetségbe lépett s erélyes támogatást ígért. — Thököly párthiveinek amnestia, a sérelmek oroslása, előbbi javaik s méltóságai visszaadása ígértetett, továbbá rendjelek osztogatásával is kívánt az udvar reájuk hatni; a közkuruczoknak két havi zsoldelőleg lett kifizetésbe helyezve. Ezen ígéretek folytán ismét sokan elhagyták Thököly zászlaját, tántorithatlan hivei közül pedig többen elfogattak, követőinek száma nagyon megfogyott. — Apafi Mihály látva a keresztény fegyvereknek lépésről-lépésre győzelmes előhaladását, a töröknek pedig hanyat-

5) Buday Ezsásj Magy. hist. II. 262. l. azt mondja Thökölyről, hogy „mint szultán rabja megkötöttestet és ökörszekérre tétetvén, Temesvárra-onnan Konstantinápolyba vitetett; hogy azon szerencsétlenségéért, melyeket a törökök neki tulajdonítottak, számat adna.”

lását, nem bizott többé védője szerencsecsillagában, mindenható tanácsosa Széki Teleki Mihály tanácsára I. Lipóttal titkos szövetségre lépett s magát segélyadásra kötelezte.⁶⁾

1686. év tavaszán a bécsi haditanácsban a fölött folyt a vita, vajlon az ezen évi hadműveletek egyenest Buda ellen legyenek-e irányozva, vagy előbb még egyéb dolgok intéztessenek el, melyek a főczél elérhetésére számba vendő tényezőkként szerepelnek. Károly lotharingiai herczeg azt javasolta, hogy minden halogatás és kerülő utak mellőztével Buda ellen intéztessek erélyes támadás, mert a tapasztalás bizonyítja, hogy hasztalan fáradság lenne előbb egyéb kisebb fontosságú helyeket kiostromolni, mielőtt a főváros visszafoglalhatnák, mivel innét a török elvesztett pozícióit ismét visszaszerezhetné. Ennek ellenében többen köztük Herman elnök, úgy vélekedtek, hogy, mivel már az idő is nagyon előrehaladott, czélszerűbb lenne előbb Székes-Fejérvárt, Egert visszafoglalni s az eszéki hid leontásával a Duna jobb partján elzárni a török előtt az utat, Buda ostromát pedig a következő évre halasztani. — I. Lipót a lotharingiai herczeg javaslatát fogadta el s Buda visszafoglalására az 1686-ik évet tűzte ki.

— Folyt. köv. —

Elmélkedés a tanmenetről.

Keréken tagadom, hogy minden ízében, csontjában igaz volna ez a közmondás: A történelem az élet mestere. Nem, ti historicusok a legjobb részt választottátok, csak bátorság és ügyesség kell, mi — mint a Czigánybáró mondja — nem nagy mesterség; összefogtok egy rakásra három királyt és zárjelek közé teljes nyugalommal oda vágjátok (1 hét). Vagy ezt sem; grafe á Dieu a magyarok történelmét legfejebb négy részre lehet osztani: a vezérek kora (6 hét); Arpádok kora (10 hét); vegyes ház (6 hét); Habzburg-ház (10 hét); ismétlés (4 hét) s ezzel meg van oldva a gordiusi csomó, nem nagy mesterséget igényel.

Különbön vigasztalódjál historial túltenni rajtad öcsédnek a földrajznak sem szabad. Montegró s több ily piczulás fejedelemség, melynek területén kényelmesen átbllag egy athleta, míg egy ángolgyümölcsöt elszophat (8 hét), — vagy röviden, minden körülírás, értelmezés, okadatolás mellőzésével legüstább így csinálni a dolgot: Európa 36 hét ismétlésekkel együtt. Tessék már most a vizitáló közegek mindig magával hordani egy min. számmal ellátott m. kir. naptárt s abból kiokoskodni, hogy Peráról például mely héten felelhet is a deák, vagy a hangya tyükszemének külföldről drága pénzen hozatot praeparatuma mely időben jöhet görcső alá, vagy a béka lábkög izületi ficzdagának anatómiai vizsgálódásait mely időben sajátítja el az éjféli utáni doctorság iránt talán már most kiváló hajlamot tanusító ifju!

Mert hogy a tanár még nagyobb controlirozása lebegett a közökt. tanács szeméi előtt, midőn eltörle a módszeres jegyzőkönyvek régi cultusát: az tény. De — fájdalom, el kell ismernünk — czélja eredményét illetőleg úgy járt, mint midőn tisztujtáskor a volt polgármesternek el-

lenjelöltje van s a sok habozás közt megszólal egy más és indítványozza, hogy a két rossz közt mégis jobb a régi mellett maradni, azaz magyarán mondva: cseberből vederbe hágot.

Ugyanis a módszeres jegyzőkönyvek az egyes időszakokra kijelölt tananyag betérjesztését kívánták, persze fűszerezve számos inductiv, analytikai, szemléltető stb. tudományos és igaz (!) gainierunggal; ezen műkifejezések most már törülve vannak hála az Istennek, minden tanár saját belátása és jobbnak bizonyult tapasztalatának methodusa kapcsán tanit. Mert sok tanár hasonlít a chirurgushoz, kik közt most is több jó orvos van, sikeresebben gyógyít, a nélkül, hogy a betegség diagnózisát könyvből tanult gépies systemák szerint theoretice le tudná írni. Na de rendre. Azt kérdem, ha már kimaradt a módszer ismertetése, a narratív tárgyagnál van-e a czélba vett munka megtakarításnak valami látszata? Nincs. Mert a módszeres leírásban legalább három és összefüggő részre osztotta fel a tananyagot, míg most nincs vagy alig lehet tekintettel az időszakok végén levő szünetek alatti ismétlésekre, ketté vághat olyan részt a hetek szerinti felosztásnál, mely élő állatok ketté hasításaként a szerves összefüggést veszélyezteti a közbeeső nagyobb dilingetiai hiány miatt (az év végei szokásos ismétlés el van törölve), azaz, mint chaos a világtéremtésben, olyan lett felosztása a tanmenet keretében. Hanem sat est, mit nem akarom, hogy nekem tegyenek, én sem cselekszem másnak azt, más háza előtt nem seprek. Tehát még megy, a hogy megy a memorizáló tárgyagnál, de aztán a philologia!

Erre a „Tanmenet“ név sem illik. Szerény véleményem szerint a tanmenet magában foglalja egy tárgyagnak minden hozzátartozóságával együtt hetes rendszerbe foglalását egész évre s a következőkre. De a tanmenet csak az elméleti részt kívánja fölvenni, a gyakorlat, a fordító rész külön marad, (jobban mondva, időszakonként terjesztetik be a gyakorlatokkal együtt) pedig ez a czél, a másik eszköz s mert a czél szentesíti az eszközt: a gyakorlati részt mellékes subordinált szerepre kárhozzatni nem lehet; apa és fiu, tanító és tanítvány, jog és kötelesség el nem választható. Sajnálom a német nyelv tanárát például, kinek V. és VI. osztályban alig lehet írni elméletet, plane egy év tartamára.

Kénytelen ismétlésekbe bocsátkozni, vagy igen mélyen behatolni a fordítandó szöveg lényegébe, irodalmába, de ekkor germanizálás vádja ne illesse őt.

Szóval alázatos nézetem szerint a fordítandó rész az elmélettel kapcsolatosan adná a valódi tanmenetet, különben non sens, ház fundamentum nélkül.

Igaz, bárki is szemembe vágthatná, hogy az olvasandó részt megállapítani nem lehet, mert ugyanazon osztályban, azon tárgy más és más tanár kezébe kerül a szabályzat szerint; nekem tetszik p. o. Hérodotosz VI. könyve, más Calliopét fordíttatja. Vagy Ovidius Metamorphoseonja, másik Catullus (utasítás ajánlja) elegiáit szereti. Na de már most a fordítandó szöveg szerzője az irodalom más categoriájába tartozik s így a hozzá fűzendő elméleti foglások is mások lesznek s ha az illető osztály e. i. latin tanára Ovidiust vette föl, az utód elegicust akar vagy

6) I. Lipót Telekty ezen szolgálataért emelte grófi méltóságra.

plane Georgicont, Eclogát (Utaz. ajánlja,) akkor a már ezen évben megállapított tanmenetnek jövőre semmi haszna sincs, elévül, azaz rendelkezési állapotba jut, míg újra reá kerül a sor.

De ha már változott, akkor az állandó jelzöt hogy a tanmenet meg nem érdemli, azt a kétszer kettő négy math. tantételével egyenlőnek itéli s látja mindenki.

Hasonló eset fordul elő Cicerónál, vagy a VIII. osztály görögnyelvi tananyagánál.

Tetszik például valakinek Plátón Socr. Apológiája, másnak a Crito; vagy csakis az Odysseiát és az Apológiát veszi föl, a másik egy tragoediát (Antigonet az utas' ajánlja) óhajt ismertetni stb. hogyan lehet tehát ezt állandó (!) tanmenetnek keresztelni.

Szóval kapott a tanár két annyi munkát, felényi haszonnal, felületes eredménnyel.

Még egyszer ismétlem, csak egyéni nézet. Sit venia verbis. És bár egyéni meggyőződés, mégis erős a gyanum, hogy ha csak annyi voksot kap minden képviselő-jelölt a választáskor, mennyi nézetem hallgatag vallója, úgy — több fog jutni hazafias czélokra. Még egyet. Ha tőlem függne, a tanmeneti jegyzőnek tiszteletdíjat szavaztatnék meg a közoktatási budgetből, de így csak — részvétellel adózom s ha ünnepek előtt volnék, tiszta szívből kívánnám a négy hónapi munka után a — dolce far niente! Dixit.

Emberly Arpád.

T Á R C S Z A.

A religio és a bűnös ember.

(Németből.)

(Mutatvány „Az első emberek műveltségi és vallási állapota az emberi nem eredetétől kezdve a vízözönig” című nagyobb szabású értekezésből.)

... Így vezeti a Teremtő az embert rendeltetése telé — nyomról-nyomra közelebb hozván őt ehez. Tekintve azonban még mindig érzékies és nyers állapotát: még most sem hagyható őt magára; gondviselő őrszemét még most sem fordíthatá el róla. A társadalmi élet az egyetlen út, melyen az emberiség műveltség tekintetében tökéletességre emelkedhetik. Minthogy azonban az érzékieség itt e téren annyi és oly sok féle ingert és tápot talál, szükséges egy messzireható törvény és megszorítás, mely nélkül különben az ember erkölcsi rendeltetésének végczéljameg volna semmisítve. Egy megszorítás, mit az újonnan teremtett ember annál kevésbé nélkülözhet vala, mivel tudomány és műveltségről neki még fogalma sem volt, erkölcsi érzéke még nyugodtan szunnyadott, a jó és rossz közötti különbséget sem a természeti viszonyokból, sem saját tapasztalatából még nem ismerte, röviden: mivel még nem ismerte Istent elegendőképen. Ismerte ugyan már őt, de csak mint Teremtőjét, és ép azért, valamerre tekintett, mindenütt az ő mindenhatóságát és véghetlen jóságát látta visszatükröződni. Amde ezen ismeret egyedül még nem elegendő; meg kell őt ismernie ezenkívül mint mindentudó és mindenütt jelenlevő Istent, kinek erkölcsi felügyelete és kormányzata alatt áll szünet nélkül, ki noha átadta neki a föld feletti uralmat, mindazonáltal nem hagyta őt

magára, nem engedte őt törvény nélkül vágyainak élni, hanem kinek akarata mindenkor az első és legfőbb változhatlan törvénye kell, hogy legyen; valamint hogy ő csak a tökéletes engedelmesség föltétele alatt ígérhet magának állandó boldogságot, melynek elvesztése azonban szükség-szerű következménye és büntetése engedetlenségének, ha vágyai által ezen törvény megszegésére engedi magát ragadtatni. Ezen ismeret az alap, melyen az emberi társadalom rendje és tökélye nyugszik, ez által vannak az emberiség jogai egyedül biztosítva, e nélkül az ember a legveszedelmesebb és rettenetesebb teremtmény a természetben. S ez amaz oktatás, melyben az első ember mindjárt részesült, ez azon utasítás, melyet mindjárt e világba való lépése alkaimával magával hozott.

A törvény, mit ő e czélből vett, érzéki és egyszerű ugyan, de így kívánja ezt az ő jelenlegi állapota; minden messzireható törvénynek, az ennek megértéséhez szükséges fogalmak hiánya miatt, minthogy ő a jövő viszonyokat, melyekre azoknak vonatkoznok kellett volna, még nem ismerte, semmi végczélja nem lett volna. Ama tudat, hogy a Teremtőnek joga van neki törvényt szabni és ez által érzéki vágyainak bizonyos korlátokat felállítani és hogy boldogsága elvesztése nélkül e törvényt meg nem szegheti, jelenlegi állapotára nézve általában elegendő. Valamint élte folyamán értelme ébredezni és a különféle viszonyok folytán tisztulni és szélesbedni fog: Isten akaratát is mindig tökéletesebben fogja belátni, fölismereni és megérteni. Eddig, minthogy még nem volt alkalma a jót a rossztól megkülönböztetni, elég volt neki általában tudnia, hogy a jó a Teremtője iránti engedelmségben, a rossz pedig az engedetlenségben áll. Az ő kötelessége: Teremtőjében hinni; a tapasztalat és értelemben fogja ezután mindig igazolni a törvény bölcsességét és jóságát.

Az érzékies természet észrevehető mindjárt az első ingeről alkalommal. A törvény nem oka ennek. Természetének jogai e mellett sértetlenek maradnak, föntartja érzékieségének teljes élvezetét; igen, teljes élvezetét mindannak, ami föntartása és boldogságához megadatott. Amde olyan az érzéki ember természete; egész boldogsága és nyugalma az egyetlen fölingerelt vágyhoz van fűzve, — az egész paradicsomi élvezet neki semmi, ha az egyetlen tiltott gyümölcsöt nem élvezheti. Megemlékszik ugyan az isteni tilalomról: azonban oly szigorú törvényt szabott-e neki a Teremtő, és mivel őt a természet urává tette, szabadságát és boldogságát ennyire korlátozta volna ismét? It kezdődik a törvény gyűlölete, így lesz a tiltott gyümölcs a fölingerelt képződés előtt mindig szebbé, s vágyai folyton hevesebbekké, ezeknek teljesítése az egyetlen legfőbb jóvá: ez elragadja őt — ime az ember teljes érzéki gyengeségében — a bűnös. — A Teremtőt nem okozhatni e gyengeségért, törvény nélkül meg nem ismerte volna ugyan a bünt, de a lelkiismeret, mely az esés után mindjárt fölgerjed, bizonyítéka annak, hogy ő már nem volt többé csupán érzékieségére hagyva; nem tagadhatja meg a Teremtője által adott törvényt, érzi ennek egész súlyát s így keletkeznek erkölcsi természetének első felindulásai, lelkiismerete elébe tárja, hogy vétkezett; nyugalmas gyermeki bizalma Teremtője iránt eltűnik, a leg minden legkisebb

rezgése; oh mit is ér a paradicsom a nyugtalan lelkiismeretnek! borzalommal hirdeti Birájának érkezését; menekülni, elrejtőzni, mentegetőzni akar, de itt van az ő Istene — ime a *bűnös religiója*, — az ő Istene a mindenütt jelenlevő Isten, ki elől hasztalan kísérli meg a menekülést, a mindentudó Isten, ki minden cselekedeteit ismeri, egyszersmind a szent és igazságos Isten, ki törvényei megszegését nem hagyhatja büntetlenül, de ki mint bíró nem vonja meg szeretetét a bűnöstől, s ki ezen szeretetét az elesett emberre nézve is föntartja ép úgy, mint ennek ártatlansága idejében, mely szeretet az elesett emberrel szemben azon isteni bölcsesség kíséretében jelenik meg, melyet annak gyöngesége tesz szükségessé. Mert a mily mérvben engedi át magát rendetlen érzékiségének, ép azon mérvben engedi, hogy érezze annak következményeit is; meg kell a bűn következményeiben tanulnia a jó és rossz közötti különbséggel az isteni törvény jótékonyosságát és bölcsességét és boldogsága s nyugalma elvesztésében azon veszélyt ismerni, mely kikérülhetlen, ha érzéki vágyai által ezen törvény áthágására engedi magát vezetetni. Ezen következmények a bűnös emberre nézve egyszersmind végtelen bölcsesség és jószág által kiszemelt büntetés és gyógyszerek, önmagokban véve természetes következmények ugyan, de melyek, mivel Isten a természet e beosztásának szerzője, bizonyos tekintetben mindig büntetések; büntetések azon czélból, hogy az embert figyelmessé tegyék önmagára és őt a bűnök megismerésére vezessék, de gyógyszerek is, melyek a rendetlen vágyakat mérsékelik és a további kitérőseknek intései által — utját állják.

— Folyt. köv. —

KISEBB KÖZLEMÉNYEK.

— **Mit tévők legyünk?** A „Religio“ jelen évfolyamának 1-ső számában, miként a szerkesztő megjegyzi „egy nagynevű dignitárius“ kiváló figyelmet érdemlő cikket közöl, melyben a jelen szomorú, de a jobb fordulat némi jeleivel kecsegtető állapotokat élénk színekkel ecsetelvén, végre azon kérdést veti föl: „mit tévők legyünk tehát,“ hogy a meglevő bajokat némileg orvosoljuk, s a kedélyekben észlelhető jobb irányt tovább fejlesszük, érvényre emeljük; s ezen kérdésre ily feleletet ad: „A kath. szellem és önértet terjesztése és megszilárdítása s a katolikus ellenes, liberalis sajtó ellensúlyozása végett jó lenne talán, országszerte minél több egyházi és világi katolikusokból alakuló kath. irodalmi társulatot létesíteni, tiszem, minden püspöki székhelyen amint már egyik-másik helyen keletkeztek . . . Ezen vidéki irodalmi társulatok a már létező középponti tudományos irodalmi társulat körül csoportosulnának, egymásnak kölcsönözve életnedveiket, mint a fának apróbb gyökérszállai a törzseknek, az ágaknak. Ez uton talán idővel csak összeverődne egy tiszta kath. szellemtől lelkesült kisdied csoport minden egyházmegyében, amely szükség esetében egy tekintélyes kath. kongresszusnak megalakulását lehetővé tenné.“ — Fontoljuk meg e szavakat kiválóan mi, kik már birunk egy ilyen indítványba tett társulattal, több mint egy évtized óta, s buzduljunk annak minél lelkesebb szellemi és anyagi pártolására!

— **Vidéki levél.** Főtisztelendő tudos Szerkesztő ur! Engedje meg, hogy a „Közművelődés“-nek a második uj évi anyagiát, Bolyából én is beküldjem. Ugyanis: folyó hó 13-án: kath. anyaszentegyházunkba áttért 5. házaspár és öt férjzett nő, kik említett napon, könyvek közt szent ihlettséggel tették kezeiket a szent evangéliumra s egész lelkesültséggel vallották magukat Jézus, a jó pásztor híveinek. — Ezen tiszteleire méltó uj híveim névleg: Hercz Lajos (előbb izr.) Torpay József, Kováts Lajos, Kováts János, Székely József, Komsa Katalin, Kiss Rozália, Gagy Agnes, Gagy Mária.

Kérem a Mindenhatót, hogy a 154. róm. kath. hívőhöz, a még hátra levő 26. személyből álló elfogulatlan refr. atyafiak is, meggyőződésüket követve, édes anyáink az egyház kebelébe mielőbb vissza térjenek. Végül, legforróbb köszönetünknek adunk kifejezést Püspök urunk ő Nagyméltóságának, hogy a szegényesen dotált papot 20 frt. Császár Márton kántort 25, és Császár János harangozót 12 frt. uj évi kegyadományban részesíteni méltóztattott. Isten fizesse! Bolya, 1889. Január hó 15-én P. Kar-da István s. k. róm. kath. lelkész.

— **Primicia.** A magasztos fény, mely hitünk és vallásunk főbb cselekményeit körül sugározza, a legnagyobb benyomást, legmaradandóbb érzületet kelti az emberi szíven. Ily magasztos érzés, ily lelkesítő öröm fogta el Vajda-Hunyad városának katolikus híveit is f. h. 1-én, midőn tisztelendő Sárosi Egyed szt. ferencz rendű új áldozár lépett először az Ur oltárához a legszentebb titok a vérontásnélküli áldozat bemutatásával megengesztelni Istent és áldozási hivatalát a fonséges ténykedéssel megkezdeni. Az új pap a fényes segédlettel N. t. Elekes Lőrincz zárdafőnök vezetése mellett lépett az oltár szt. számolyához, hol a lelkesedés vidám hangján intónálta a „Veni Sancte“, mire megkezdődött a szent mise, melyen a gyermekkar zengett angyali hangon „Kyrie“t. Evangélium után Tisztelendő Györffy Fidel lépett a szószékre előadván a papi hivatal méltóságát, a nehézségekkel és áldásokkal, melyek egymást kísérik és kiegészítik, nemkülömben a pap és a hívő nép között létező szoros viszonyt, kapcsolatban a szerzetesi állással is. A meghatottság érzületét lehete olvasni minden egyes arczról, melyet a fennkölt beszéd a nemes szívekbe csöpögtetett. A szent érzelmeiktől mélyen áthatva vonult vissza az új áldozár az oltárhoz folytatni a szeplőnélküli áldozat bemutatását. Szent mise végeztével a papság és a nagy számmal megjelent hívek részesültek az új pap áldásában.

Dél után 1 óraker vette kezdetét a diszebed, hol 60 teríték várakozott a meghívott vendégekre. Ebéd közben a Nt. Manuductor törte meg a csendet, s csengő hangján az egyház és haza fejeit XIII. Leo ő Szentségét és I. Ferencz József apostoli királyunkat szokott ékesszólásával éltette; majd a Primicians a lelkesedés hangján tolmácsolá hála és szeretet érzelmeit kegyes Főpásztorunk iránt, éltetve ő Nagyméltóságát szíves fáradozásaiért; nemkülömben, mint hálás fiu és tanítvány zengett méltó köszönetet Főtisztelendő László Polykárp szt. fer. r. tartományi Főnöknek. Aligha kell emlitenem a számos szebbnél szebb toásztot, melyekben majd a Primicians nyert szí-

vélyes oktatást, majd a jelenlevők tényeinek elismerése által erősített az amugy is szilárd kapocs a hazafiai érzelmeinkben, de mindannyinak gyúpontját az ünnepély méltósága a Primitivus képezte. A kedélyes vig társaság az esti órákban oszlott szét, kívánva az új papnak az új évvel boldogságot, áldást.

Midőn az ünnepély emlékét akarom itt e helyen is megörökíteni, Isten végtelen kegyelmét és oltalmát kívánom neki nehéz, de főszege pályáján, hogy hivatalát Isten szive szerint tölthesse be tündökölve a papi és szerzetesi erényekben, hogy egykor szent Pállal nyugodtan mondhasza: „Jó harczot harczoltam, a futást elvégeztem, a hitet megtartottam; végezetre eltétettem nekem az igazság koronája, melyet megad nekem ama napon az Ur, az igaz bíró.“

S. A.

Irodalom.

— Megjelent és beküldetett: „**Dr Zádori János Élete**“. Irta Dr. Walter Gyula. Második újjonnan átdolgozott és bővített kiadás. Esztergom. 1889. A szerző tulajdonosa. Ara 1 frt. — A magyar kath. egyházi irodalom korunkban egyik legtevékenyebb munkásának életét vázolja e mű. Hogy a magy. kath. íróknak mennyire a szive mélyéből szakította ki és kötötte szép emlékcsoportba e művében szerző az elhunyt kedvenc pályatárs iránti érzelmeit; mily avatott kézzel fonta össze és helyezte az összes pályatársak nevében a kedves elhunyt sírhalmára ezen myrtuskoszort: az összes magyar sajtó egyhangú elismerő nyilatkozatán kívül ékesen bizonyítja már csak azon ritka körülmény is, hogy jelen munkának, alig néhány hónap alatt, második kiadása vált szükségessé. A gyönyörű kiállítás a Buzárovics könyvkiadó cégnek csak díszére válik.

— **Irodalmi jelentés.** Nt. *Mészáros Kálmán úr* súlyos betegsége folytán a „*Jópásztor*“ szerkesztését és kiadási ügyeit teljesen magamhoz vettem, azonban *Mészáros Kálmán úr* továbbra is megmarad szerkesztő társnak; csak a szeretet ösztönöz hogy őt a súlyos munkától felmentsem. A „*Jó pásztor*“ úgy szellemi mint anyagi ügyeihez tartozó leveleket, utalványokat, reclamatiokat, *Pozsony Nagy Abonyja per Duna-Szerdahely* kérem czimeztetni. Isten ve-lünk! *Hajóssy György*. *Krizánt sz. fer. áldozópap h. plébános* s a „*Jópásztor*“ szerkesztő-kiadója.

Megjelent: „**A legszentebb Rózsafüzér Királynéja.**“ 1889. 1-56 füzet. Szerkeszti és kiadja P. Angelikus. A folyóirat egész évi ára 80 krajczár.

Beküldetett: „**A socialismus.**“ Pályanyertes mű. Dr. Ambrus I. Eger. 1889. Ara 1 frt 30 kr. — 244. lapon a szerző erős, határozott vonásokkal eszteli a socialismus eredetét, az internacionalet s a socialismus mozgalmakat napjainkban s végül az elég terjedelmes visszapillantás után, a mutat azon eszközökre, melyekkel a bajok orvosolhatók.

„**Berchmans szent János.**“ A keresztény ifjúság példányképe és pártfogója. Haus herr Menyhért S. J. után magyarul átdolgozta Rallie E. S. J. Kalocsa. 1888. 152 lap. Ara 40 kr.

„**Délutáni beszélgetés a gyónásról.**“ Irta P. Angelikus. A kis könyvtár 1-56 száma. 16. lap. — 1 drb ára 3 kr, 100 drb ára 2 frt.

Kiadja: Az erdélyi róm. kath. irodalmi társulat. Felelős szerkesztő: Dr. TODOR JÓZSEF. Szerkesztőtársak: Dr. CSERNI BÉLA, PAL ANTAL, PAL ISTVAN, STRAUBERT ÖDÖN.

Nyomatott Papp és Ferdinándnál a püsp. lye. nyomdában Gyulafehérvárrt.

„**Családi Regénytár.**“ Szépirodalmi folyóirat. Szerkeszti Ribé-ny Antal. I. évt. II-12 füzetben van az „Egy titkos ember“ című érdekes re-ny befejezés.

Dr. Jancsó Benedek tanár mint szerkesztő és Lampel R. (Wodianer) n-nt kiadó „**Egyetemes közoktatásügyi szemle**“ című lapra elő-vezetést nyitottak. Ara (évenként 50 iv) 4 frt. Megjelenik havonként kétszer.

A NAPI ESEMÉNYEK KORÉBÓL.

— **Meghívó.** Az e. r. k. irod. társulat választmánya f. hó 23-án d. u. 4 óraker, alelnök lakásán gyűlést tart, melyre a tagok tisztelettel meghívottak. — Az elnökség.

— **Jótékonyág.** Püspök urunk ő nmlga a Kolozsvárt emelendő Mátyás-szoborra 100 frtot méltóztatott adományozni.

— **Fogadják leghálásb köszönetünket** mind-azon i. t. olvasóink, kik a kívánt számokat rendelkezésünkre bocsátani sziveskedtek.

— **Nyilvános köszönet.** Ft. Szerkesztő Ur! Engedje meg, hogy becses lapja hasábjain is kifejez-hessük Dr. Éltés Károly apát, kanonok, pápai kamarás Főesperes és kolozsvári plébános ur ő méltósága iránti legforróbb háláérzetünk és köszönetünket, ki folyó évi Január 13-án történt esperesi látogatása alkalmával, kolozsi rom. kath. fiu és leány iskoláink szegénysorsu gyermekei fölségéllésére 20 forintot kegyeskedett adni. Kolozs, 1889. Január 13-án a tanító és tanítónő nevében és megbizásából Eröss Gáspár. plébános, iskola igazgató.

— **Papnevelő intézetünkben** az első félévi vizsgálatok f. hó 21-30 napjában a következő sorrendben fognak megtartatni: 21-én az Erkölcstanból a III. és IV. évi, — 22-én a Szentírásból az I. és II. évi — 25-én a Hitágazatból a III. és IV. évi, — 26-án az Egyháztörténelemből az I. és II. évi, — 30-án a Bölcsészettől az I. II. és III. évi hittan-hallgatók tesznek vizsgálatot; 31-én osztályozás. Február 4-én a 2-ik félév kezdete.

— **Gróf Apponyi Albertről,** Magyarországnak ma már egyik legnagyobb államférfiáról írják, saját nyilatkozata alapján, hogy mielőtt a véderöröl szóló t. javaslat tárgyalása alkalmával mondott nagy szabásu beszédével föllépett, *imddközött.* — Aztán lehet-e csodálkozni az őrí-ási siker fölött, melyet ez alkalommal is aratott.

— **Az angol protestánsok.** Lavigerie bibornok Manning bibornokhoz, ennek püspöki jubileuma alkalmából, intézett levelében mondja: „Az önkjprotestánsai, teljesen különbözve más országok rációnálistáitól, megtartották atyáik hitét a kereszténységnek minden nagy taná-ban: ők hisznek a szentháromságban, Urunk megteste-tülésében, a megváltásban. — Ők tisztelik és megtartják Isten parancsolatait. Csak előitéletek tarthatják őket vissza az ősi egyháztól, mely örökre gyászolja őket, s mely fe-léjük mindig nyitva tartja karjait.“

— **A keresztény emberiség szeme,** írja t. lap-társunk a „Religio“, nemsokára reánk leszen függesztve. Lavigerie bibornok megbizásából Magyarországba jön Wrede herczeg s beszédet fog tartani Budapesten a rab-szolgaság ellenes nemzetközi, keresztény akcióról, és szer-vezni kívánja nálunk is a XIX század e legnagyserűbb humánitárius mozgalmát.